

Handläggare
Mia Eriksson
Telefon: 08-50823855

Till
Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd
2024-03-21

Narkotikautredningen - Vi kan bättre!

Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus (SOU 2023:62)

Yttrande till kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Sammanfattning

Regeringens särskilda utredare har haft i uppdrag att föreslå hur en fortsatt restriktiv narkotikapolitik kan kombineras med ett effektivt narkotikaförebyggande arbete, en god missbruks- och beroendevård som innehåller insatser för skademinimering samt insatser för att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Utredaren lämnar bedömningar och förslag för att komma till rätta med de största åtgärdbara bristerna. Sammantaget ställer sig förvaltningen positiv till slutbetänkandets förslag.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 24 mars 2022 att uppdra åt en särskild utredare att föreslå hur en fortsatt restriktiv narkotikapolitik kan kombineras med ett effektivt narkotikaförebyggande arbete, en god missbruks- och beroendevård som innehåller insatser för skademinimering samt insatser för att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar (Dir. 2022:24).

Utredningen gör gällande att narkotikaanvändningen visserligen är mindre i Sverige än i de flesta andra europeiska länder (hälften) eller USA (en fjärdedel), men att det ändå är mellan en halv och en miljon svenskar som någon gång det senaste året använt narkotika. De exakta siffrorna varierar från år till år och beroende på hur det undersöks, men i stort har – trots flera kampanjer, åtgärdsplaner och mobiliseringar mot narkotika som utredaren redogör för i utredningen – antalet inte kunnat minskas de senaste tjugo åren. I åldrarna 30–44 år har andelen som använder narkotika dessutom ökat. Användningen av flera substanser samtidigt har ökat, nya syntetiska narkotiska preparat tillkommer ständigt och

substanserna har blivit mer potenta. Pojkar/män använder oftare än flickor/kvinnor och är också i majoritet för de insatser som ges vid skadligt bruk eller beroende. Särskilt psykisk ohälsa, men även annan sjukdom, är betydligt vanligare bland dem som använder och mer omfattande ju större eller mer frekvent användningen är. Utredaren konstaterar att principer, fastslagna i rikets lagar och med förpliktelser i internationella konventioner samt i filosofiska och moraliska ramverk, inte följs vad gäller vård, stöd och skadereducering till personer med skadligt bruk eller beroende av narkotika. Utredaren lämnar bedömningar och förslag för att komma till rätta med de största åtgärdbara bristerna.

Ärendet

Kommunstyrelsen har begärt nämndens yttrande över Narkotikautredningen - Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus (SOU 2023:62). Utredaren lämnar bedömningar och förslag för att komma till rätta med de största åtgärdbara bristerna. Tjänsteutlåtandet omfattar främst de förslag som berör kommunen, antingen direkt eller indirekt.

1. Förslag för att stärka förutsättningarna för ett narkotikaförebyggande arbete

Kommunerna bör i ökad grad samordna det förebyggande arbetet mellan olika sektorer

I samband med att nya regleringar och förtydliganden av lagstiftning som rör lokalt förebyggande arbete tillämpas, anser utredaren att kommunerna bör prioritera att samordna det förebyggande arbetet mellan olika områden, och skapa en stabil struktur för detta.

Folkhälsomyndigheten ska få i uppdrag att ta fram kunskapsstöd i syfte att höja kvaliteten i förebyggande arbete

Utredaren föreslår att regeringen ger Folkhälsomyndigheten i uppdrag att utifrån befintligt kunskapsläge utveckla ett målgruppsanpassat kunskapsstöd med kriterier avseende kvalitet i narkotikaförebyggande arbete samt genomföra utbildningar om kunskapsstödet på regional nivå. Statliga myndigheter bör också samordna sina vägledningar och kunskapsstöd till kommunerna om förebyggande arbete, särskilt avseende narkotikaförebyggande respektive brottsförebyggande arbete.

Satsningarna på att stärka strukturen för samverkan om tidiga insatser bör fortsätta

Utredaren föreslår att Regeringen bör verka för att långsiktigt stärka strukturen för arbetet med tidiga samordnade insatser till barn och

unga, på nationell, regional och lokal nivå genom att bygga vidare på de lärdomar som framkommit inom ramen för regeringsuppdraget om *tidiga samordnade insatser* (TSI).

Föräldrastöd bör göras tillgängligt för fler föräldrar

Utredaren anser att den pågående satsningen för ökat föräldrastöd är positiv och bör fortsätta långsiktigt. Detta för att dels utveckla en jämlik tillgång till stöd i föräldraskapet för fler föräldrar, dels aktivt verka för att fånga upp de föräldrar som har störst behov av stödet. Satsningen syftar till att främja hälsa och förebygga ohälsa hos barn och unga, vilket förebygger skadligt bruk och beroende. Stödet bör kompletteras med information om hur föräldrar kan kommunicera om narkotika med sina barn.

Satsningar på att skapa meningsfull fritid och sysselsättning för barn och unga

Utredaren anser att fler kommuner bör integrera ett ANDTS-förebyggande perspektiv i det lokala föreningslivet. Satsningar på att skapa meningsfull fritid och sysselsättning för barn och unga kan bidra till narkotikaförebyggande arbete.

Förebyggande insatser riktade till sårbara grupper och individer kan ge effekt på flera olika problem, däribland narkotika

Utredningen lyfter angelägenheten i att satsa på förebyggande arbete mot identifierade riskgrupper, inklusive utvärdering av de arbetssätt som i dag används i Sverige. Riskfaktorer för skadligt bruk eller beroende, som ofullständiga skolbetyg eller normbrytande beteende, har också samband med flera andra folkhälsoproblem. Det innebär att förebyggande verksamhet riktad till sårbara grupper kan ge effekt på flera olika problem, däribland narkotika. Det är därför centralt att barn får det stöd som de behöver för att kunna förebygga till exempel en icke fullgjord skolgång, psykisk ohälsa, normbrytande beteende som narkotikaanvändning och flera andra problem. Det i sin tur förutsätter att skolan, socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt andra aktörer runt barnet har de förutsättningar som krävs för att genomföra sina respektive uppdrag, och samverkar med varandra.

Utredningen tar också upp vikten av att förebygga och behandla psykisk ohälsa som en angelägen del i att förebygga barns och ungas narkotikaanvändning. Det framhålls också som viktigt att erbjuda stöd och anpassningar till barn och unga med funktionsnedsättningar utan att förstärka ett befintligt stigma som finns hos gruppen. Barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och deras föräldrar kan behöva mer information om den eventuellt ökade sårbarheten för skadligt bruk eller beroende, och det kan även finnas behov av att öka kunskapen om narkotikaanvändning hos personalen på BUP och att i ökad grad införa screening för användning.

2. Regeringen ska anta ett särskilt program för att förebygga narkotikaanvändning hos barn och unga

Regeringen föreslås av utredaren anta ett särskilt program som omfattar en femårsperiod och som kompletterar gällande ANDTS-strategi, för att förebygga narkotikaanvändning hos barn och unga i åldrarna 0–25 år. Programmet ska bidra till att uppnå regeringens övergripande mål, och mål 3 i ANDTS-strategin 2021–2025 om att minska antalet barn och unga som börjar använda narkotika. Programmet ska också bidra till att senarelägga narkotikadebut och att minska skadligt bruk eller beroende hos barn och unga. Några delområden som programmet föreslås innehålla är:

- ökad likvärdighet mellan kommuners förebyggande verksamhet
- tillgängligt föräldrastöd för fler föräldrar
- fortsatta satsningar på tidiga samordnade insatser
- fler kontaktytor för att tidigt uppmärksamma narkotikaanvändning hos flickor och unga kvinnor
- information om substanser och deras hälsorisker som grund för det förebyggande arbetet, samt information om var man kan söka vård och stöd
- en tydlig väg in i vård och stöd för skadligt bruk eller beroende av narkotika
- bättre vård och stöd för unga som misstänks för narkotikabrott.

3. Tillgänglig vård och stöd med god kvalitet

Anpassade boendelösningar bör kartläggas och vidareutvecklas

Utredaren föreslår att Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att dels kartlägga olika typer av boendeformer utifrån olika lagstiftningar (såsom exempelvis SoL och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS), för personer med skadligt bruk eller beroende, dels utreda behovet av vägledning inom området för att skapa mer enhetlig tillämpning av regelverket i Sverige. I arbetet ska särskilt beaktas hur boende för personer med samtidigt skadligt bruk eller beroende och våldsutsatthet kan säkerställas. Boende är centralt för såväl skadereducering som rehabilitering, och utredaren anser att socialtjänsten aktivt bör arbeta med att implementera kunskapsbaserade insatser, såsom Bostad först.

Samordningen av vård- och stödverksamheter för barn och unga ska utökas

Vården för barn eller unga som inte fyllt 21 år ska organiseras så att det sker samordnat med socialtjänsten om det finns ett sådant behov. Eftersom barn och unga med skadligt bruk eller beroende

många gånger har särskilt behov av stödinsatser som tar ett helhetsperspektiv med hänsyn till faktorer i olika livsområden anser utredaren att det är av särskild vikt att regionerna och kommunerna har gemensamma strukturer för en sådan samordning. Möjligheterna till gemensam dokumentation och informationsdelning i integrerade verksamheter bör utredas, och även inkludera vuxna med skadligt bruk eller beroende.

Socialstyrelsen bör få i uppdrag att stödja ungdomsmottagningarnas arbete för tidig upptäckt och tidiga insatser

Utredaren anser att Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att bidra med ett kunskapsstöd till ungdomsmottagningarna, om tidig upptäckt och tidiga insatser vid skadligt bruk eller beroende. Genom att förtydliga ungdomsmottagningars uppdrag, särskilt med avseende på skadligt bruk eller beroende skapas fler kontaktytor för att nå unga med riskbruk, skadligt bruk eller beroende, särskilt flickor och unga kvinnor.

Målet för narkotikapolitiken kan behöva förändras

Utredningens bedömning är att målet för narkotikapolitiken som helhet bör ändras från *ett samhälle fritt från narkotika* till *ett samhälle med minskade skador av narkotika*.

Skadereducering är en viktig utgångspunkt för förslag och bedömningar

Utredaren anser att Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att uppdatera de nationella riktlinjerna för vård och stöd vid missbruk och beroende med insatser, metoder eller arbetssätt som syftar till skadereducering enligt den föreslagna definitionen:

Skadereducering inom narkotikapolitiken omfattar insatser, program och policyer som utan krav på drogfrihet syftar till att minska de hälsomässiga, sociala och ekonomiska skadorna av narkotikaanvändning för individer och samhället samt öka livskvaliteten för enskilda. Målet föreslås fortsatt vara att individer på lång sikt slutar att använda narkotika men det förutsätter att samhället skyddar deras liv och hälsa tills det är möjligt att uppnå.

Hantering av Naloxon utanför hälso- och sjukvården

Utredaren föreslår att hantering av läkemedel som verkar som opioidantagonister (läkemedel som häver överdosering av heroin, metadon, fentanyl, buprenorfin och smärtstillande mediciner som tramadol och oxikodon) utanför hälso- och sjukvården ska regleras i en särskild lag.

Lågtröskelperspektiv

Utredaren anser att Regeringen bör avsätta medel för att stimulera kunskapsutveckling inom området skadereducering och lågtröskelverksamheter. Syftet med medlen är att möjliggöra för kommuner och regioner, samt om möjligt även statliga aktörer, forskningsaktörer och civilsamhälle, att genomföra och utvärdera pilotverksamheter och samverkansformer för att stärka det skadereducerande arbetet.

Samordnad individuell plan och verkställighetsplanering

Utredningen föreslår att Kriminalvården ska kunna ta initiativ till att regionen och/eller kommunen ska delta i upprättandet av en samordnad verkställighetsplan (planering för innehåll i individens strafftid under straff i fängelse eller i frivård). Om det finns behov av vård- och stödinsatser efter frigivningen ska det framgå vilken huvudman som övertar ansvaret efter verkställighetstidens slut. Regionerna och kommunerna ska kompenseras ekonomiskt för det nya åtagandet. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ska få medel genom en överenskommelse för att fortsatt stödja implementeringen av SIP samt att implementera samordnad verkställighetsplanering.

Vägledning för vård och stöd för unga som misstänks för narkotikabrott

Förslag ges av utredaren att ge Socialstyrelsen och Polismyndigheten i uppdrag att i samråd med Brottsförebyggande rådet (Brå) och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ta fram en vägledning för hur barn och unga under 21 år som misstänks för narkotikabrott kan erbjudas vård och stöd när det finns ett sådant behov.

Förbättrad uppföljning av vård till personer med skadligt bruk eller beroende

Utredaren framför att modellen för övergripande uppföljning av vården till personer med skadligt bruk eller beroende bör utformas utifrån det ramverk Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (MyVA) tidigare tagit fram och använt för nationell uppföljning av hälso- och sjukvården ur ett patientperspektiv.

Socialstyrelsens ansvar för uppföljning, analys och kunskap

Regeringen ska komplettera 2 § i förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen med följande:

Socialstyrelsen har ett samlat ansvar, sektorsansvar, för genomförande av de nationella ANDTS-målen (alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar) om vård, stöd och skadereducering med anknytning till Socialstyrelsens verksamhetsområde. Socialstyrelsen ska inom ramen för detta

ansvar följa, analysera och rapportera om insatser och utfall i hälso- och sjukvård och socialtjänst avseende skadligt bruk eller beroende.

4. Vård och stöd till anhöriga

Vård och stöd till anhöriga

Utredaren anser att Regeringen ska inkludera anhöriga till personer med skadligt bruk eller beroende i den nationella anhörigstrategin, samt se över hur anhörigfrågor kan stärkas i olika strategier och statsbidrag som riktas till huvudmännen inom områden som *God och nära vård, psykisk hälsa och suicidprevention och ANDTS-strategin*.

Utredaren anser också att Regeringen bör genomföra Folkhälsomyndighetens förslag om att inrätta en nationell stödlinje med kostnadsfritt och tillgängligt rådgivande stöd riktat till bland annat anhöriga. Huvudmännen bör också överväga att utveckla digitalt stöd till anhöriga.

Socialtjänstens skyldighet att erbjuda stöd till anhöriga bör tydliggöras

I likhet med Samsjuklighetsutredningen bedömer utredaren att socialtjänstlagen (2001:453) bör kompletteras i 5 kap. 10 § för att tydliggöra socialnämndens ansvar för stöd till anhöriga till en person med skadligt bruk eller beroende av narkotika.

Vidare anser utredaren att anhöriga till personer med skadligt bruk eller beroende bör omfattas av de regionala överenskommelserna inom området skadligt bruk eller beroende. I utredningen framgår dock att det kommit in synpunkter på att om förslaget om att flytta ansvaret för beroendevården till en huvudman, regionen, går igenom så bör också ansvaret för stöd till anhöriga flyttas med. Ansvaret för anhörigstöd till barn omfattas idag av hälso- och sjukvårdens ansvar, medan ansvaret för övrigt anhörigstöd åligger kommunerna. Utredaren understryker vikten av att detta uppdrag fullgörs och därmed bidrar till att minska lokala och regionala skillnader i anhörigas möjlighet till stöd.

Socialtjänsten bör ge information till barn som är anhöriga och stärka stödet

Utredaren anser att Regeringen bör ge den pågående utredningen Ett stärkt stöd till anhöriga till långvarigt eller allvarligt sjuka (Dir. 2023:77) i tilläggsdirektiv att överväga om Socialtjänstlagen (2001:453), SoL, ska kompletteras med en bestämmelse om att ett barns behov av information särskilt ska beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet bor varaktigt med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning, eller

2. har ett skadligt bruk eller beroende av alkohol, annat beroende-framkallande medel eller spel om pengar.

Stödet beskrivs i huvudsak handla om information om vad de aktuella tillstånden kan leda till för barnet och om vilket råd och stöd barnet kan erbjudas. Det kan också handla om utbildningsinsatser, exempelvis psykoedukativt stöd som kan bestå av information om tillståndet, om behandling och om samhällets stöd och råd för hur barnet kan hantera och lösa problem och svårigheter i vardagen. Socialtjänsten förväntas inte bedriva ett uppsökande arbete, utan informationsskyldigheten skulle kunna övervägas gälla om föräldern, eller den person barnet varaktigt bor med, får insatser av socialtjänsten. I och med att barnkonventionen blivit svensk lag är förslaget också ett sätt att förstärka barns rätt till information.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för individ- och familjeomsorg i samråd med avdelningen för funktionsnedsättning.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Sammantaget ställer sig förvaltningen positiv till slutbetänkandets förslag. Utredningen belyser flertalet viktiga områden för att förebygga narkotikamissbruk, samt för att ge stöd och vård till personer med missbruksproblematik och deras anhöriga.

Nedan följer förvaltningens synpunkter på de förslag som utredningen presenterat med relevans för förvaltningens ansvarsområde.

1. Förslag för att stärka förutsättningarna för ett narkotikaförebyggande arbete

Förvaltningen ställer sig positiv till ett mer sammanhållet förebyggande arbete på kommunal nivå, då det minskar risken för stuprör och ger ett mer sammanhållet förebyggande arbete i närliggande frågor. Förvaltningen ställer sig också positiv till utredarens förslag att Folkhälsomyndigheten tar fram kunskapsstöd och att statliga myndigheter samordnar sina vägledningar och kunskapsstöd till kommuner om förebyggande arbete då det torde bidra till att kvaliteten och kunskapsnivån ökar i kommunernas arbete. Förvaltningen ser likt utredaren att det är av stor vikt att det utvecklas målgruppsanpassat föräldrastöd för föräldrar till barn med högre risk för skadligt bruk eller beroende. Att föräldrastödsprogram finns utvecklade är dock ingen garanti för att målgruppen kan tillgodogöra sig stödet, varför förvaltningen också ser positivt på förslaget om att i högre grad tillgängliggöra stödet. Förvaltningen saknar dock fokus på föräldrars (och vuxnas) eget

narkotikabruk som en viktig faktor i normalisering av narkotika hos barn och unga. Detta då det inte enbart är vad föräldrar säger som spelar roll, utan även vad föräldrar gör.

Förvaltningen ställer sig bakom förslaget om att de föreningar som beviljas kommunala ekonomiska bidrag också ska kunna uppvisa en ANDTS-policy och ha dialoger med stadsdelsförvaltningen kring det ANDTS-förebyggande arbetet.

2. Regeringen ska anta ett särskilt program för att förebygga narkotikaanvändning hos barn och unga

Utredaren föreslår ett särskilt program som omfattar en femårsperiod och som kompletterar gällande ANDTS-strategi, för att förebygga narkotikaanvändning hos barn och unga i åldrarna 0–25 år. Förvaltningen ställer sig dock ifrågasättande till att skapa ett separat program för narkotikaförebyggande arbete, och ser hellre att de förslag som utredningen presenterar lyfts in strukturen för det befintliga nationella ANDTS-programmet. Detta för att de olika delarna av ANDTS hänger ihop och det torde finnas fler fördelar att hålla ihop programmet som en helhet.

3. Tillgänglig vård och stöd med god kvalitet

Utredningen lämnar flera förslag för att förbättra vården och omsorgen för målgruppen och betonar behovet av bostad, lågtröskelverksamheter och skadereducering. Förvaltningen anser det angeläget att olika typer av boenden kartläggs och att vägledning tas fram för en mer enhetlig tillämpning av bostadsfrågan i hela landet för ökad jämlikhet, särskilt vid våldsutsatthet. Förvaltningen ställer sig bakom förslaget om utökad samordning av vård- och stödverksamheter för barn och unga och även vuxna. Gemensam dokumentation och informationsdelning bör utredas noggrant och med fördel tidsbegränsas.

Förvaltningen instämmer i förslaget om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att bidra med ett kunskapsstöd till ungdomsmottagningarna, om tidig upptäckt och tidiga insatser vid skadligt bruk eller beroende. Genom att öka möjligheterna att nå unga med riskbruk, skadligt bruk eller beroende, ökar vi också möjligheten att förebygga beroende hos unga som grupp.

Förvaltningen instämmer i att det finns behov av ett större utbud av lågtröskelverksamheter som arbetar med flera perspektiv samtidigt, både hälsa och stöd, men också sysselsättning i olika former.

Förvaltningen instämmer också i att vägledning bör finnas för samverkan mellan polis, socialtjänst och hälso- och sjukvård när det gäller unga som misstänks för narkotikabrott.

Förvaltningen anser det angeläget att vården till personer med skadligt bruk eller beroende följs upp på ett bättre sätt i ett nationellt system och instämmer därför med utredarens förslag, att ett sådant

ska utformas enligt det ramverk som Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (MyVA) tidigare tagit fram.

Förvaltningen är positiv till att målet för narkotikapolitiken utvidgas till att omfatta formuleringen *ett samhälle med minskade skador av narkotika*. Förvaltningen ställer sig dock tveksam till förslaget om att målet om *ett narkotikafritt samhälle* tas bort och anser att båda dessa delar bör ingå i målet. Förvaltningen ser en utmaning i den normförskjutning gällande narkotika som förefaller ske idag och ser att detta kan negativt påverka både det förebyggande och åtgärdande arbetet mot bruk av narkotika.

4. Anhörigstöd

Förvaltningen anser att förslaget om att inkludera anhöriga till personer med skadligt bruk eller beroende i den nationella anhörigstrategin, samt se över hur anhörigfrågor kan stärkas i olika strategier och statsbidrag, är väldigt angeläget.

Förvaltningen är enig med utredaren i att socialtjänsten bör ge information till barn som är anhöriga och stärka stödet. De exempel på stöd som utredaren tar upp anser förvaltningen vara rimliga och bra komplement till Vågen- förvaltningens gruppverksamhet för barn med föräldrar med missbruksproblematik som erbjuds för åldrarna 9-12 år och 13-16 år.

5. Barnrätts- och jämlikhetsperspektiven

Förvaltningen bedömer att utredningen har beaktat frågan utifrån ett jämlikhetsperspektiv då förslagen innebär att barn oavsett socioekonomisk bakgrund eller vårdnadshavares förmåga ska kunna tillgodose sina rättigheter. Utredningen har även beaktat behov hos barn med funktionsnedsättning och rätten att kunna tillgodogöra sig information utifrån sina förutsättningar.

Lee Orberson
stadsdelsdirektör

Yvonne Kokkola
avdelningschef

Bilagor

Remissunderlaget - Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus (SOU 2023:62).

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Lee Orberson, stadsdelsdirektör	2024-03-06
Yvonne Kokkola, avdelningschef	2024-03-05